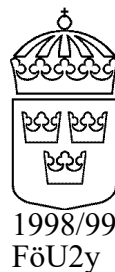

Försvarsutskottets yttrande

1998/99:FöU2y

Lägesrapport om IT-omställningen i samhället inför år 2000

Till trafikutskottet

Försvarsutskottet vill härmed yttra sig över skrivelse 1998/99:40 Lägesrapport om IT-omställningen i samhället inför år 2000 jämte vissa motioner som väckts med anledning av skrivelsen.

Regeringen

I skrivelsen redovisas av regeringen vidtagna och planerade åtgärder beträffande IT-omställningen inför år 2000. Till grund för regeringens bedömning i skrivelsen ligger de redovisningar som myndigheterna lämnat till regeringen den 1 oktober 1998. Redovisningar skall också lämnas den 1 mars 1999 och den 1 oktober 1999.

Regeringens slutsatser och bedömning av aktuellt läge är att det ökade teknikberoendet i samhället totalt sett har lett till ökad sårbarhet. Ett ytterligare problem är att många samhällsviktiga funktioner inbördes är beroende av varandra. Den sammantagna risken för störningar i samhället är mycket större än den risk som varje samhällsfunktion för sig upplever.

Enligt regeringen har medvetenheten om år 2000-frågan ökat väsentligt hos myndigheternas ledning under det senaste halvåret. De flesta myndigheter tar nu frågan på stort allvar och arbetet med att säkra den egna verksamheten har kommit en god bit på väg.

Med det underlag som finns tillgängligt i dag kan regeringen inte med säkerhet uttala sig om risken för störningar i de för samhället viktigaste sektorerna. Sektorsmyndigheternas arbete med att granska och driva på det fortsatta arbetet, följa upp testresultat samt skapa beredskap för eventuella störningar måste därför högprioriteras under år 1999.

Vissa kommuner har inte kommit tillräckligt långt i arbetet, vilket regeringen bedömer som oroväckande mot bakgrund av kommunernas viktiga uppgifter som distributörer av el, värme och vatten, m.m. Störningar inom kommunerna kan leda till konsekvenser inte bara för deras invånare utan även för samhället i stort.

Regeringen bedömer också bl.a. att medvetenheten på många håll i samhället fortfarande är alltför låg och måste höjas. Inte minst gäller detta små och medelstora företag samt konsumenter. Takten på arbetet med IT-omställningarna måste ökas väsentligt bland små och medelstora företag för

att undvika driftstopp och kedjeeffekter. Regeringen kan inte nog poängtera hur viktigt det är att alla – myndigheter, kommuner, landsting, företag, branschorganisationer och andra aktörer – tar sitt ansvar och driver på omställningsarbetet.

Motionerna

Försvarsutskottet behandlar följande yrkanden i de motioner som väckts med anledning av skrivelsen.

I *motion 1998/99:T9* av Per-Richard Molén m.fl. (m) pekar motionärerna bl.a. på den brist på handlingskraft som präglar arbetet med IT-omställningen inför år 2000 ute i kommuner och landsting. Motionärerna understryker därför vikten av att staten inte helt överlämnar ansvaret till kommuner och landsting. Det är ytterst viktigt att en centralt placerad person kan leda och samordna hela det civila samhällets anpassning och tillse att kommunikationen mellan samhällets olika delar fungerar.

I *motion 1998/99:T10* av Inga Berggren m.fl. (m, s, v, kd, c, fp) säger motionärerna att särskilt beträffande elförsörjningen är det nödvändigt att man ligger väl framme tidsmässigt, eftersom alla samhällssektorer och alla företag är beroende av en fungerande elförsörjning. Motionärerna framhåller också att eftersom energisektorn ännu inte synes uppfylla regeringens önskade tidsplan för 2000-arbetet är det nödvändigt att regeringen ställer större krav på elsidans 2000-arbete än vad som ställs på andra samhällssektorer. Regeringen bör snarast tydliggöra för riksdagen hur den avser att agera i frågan.

I *motion 1998/99:T11* av Johnny Gylling m.fl. (kd) pekar motionärerna på kommunernas sena start med IT-omställningen inför år 2000. Detta är allvarligt då kommunerna ansvarar för många viktiga samhällsangelägenheter (*yrkande 1*). Det pekas i motionen också på samhällets sårbarhet om inte eltillförseln fungerar (*yrkande 3*).

I *motion 1998/99:T12* av Mikael Johansson m.fl. (mp) framhålls att i en situation där otillräckliga omställningsåtgärder för samhällsviktiga funktioner identifierats, men där staten förhåller sig passiv, inte kan accepteras. Motionärerna vill därför under våren 1999 ta del av en redovisning av hur regeringen avser att agera om IT-omställningen inför år 2000 under andra halvåret 1999 fortfarande uppvisar brister som gör att samhällsviktiga funktioner inte kan garanteras och därmed hotas vid årsskiftet till år 2000 (*yrkande 2*).

Försvarsutskottet

Försvarsutskottet avser inte att yttra sig över skrivelsens samtliga avsnitt, även om dessa i många delar berör försvarsutskottets beredningsområde. Yttrandet till trafikutskottet kommer att ta upp dels två frågor i skrivelsen som försvarsutskottet vid ett flertal tillfällen tidigare behandlat och som försvarsutskottet bedömt som särskilt angelägna ur beredskapssynpunkt, nämligen elförsörjning och telekommunikationer, dels försvarsutskottets

tidigare principiella uttalanden i frågor rörande IT-omställningen inför år 2000.

I yttrandet behandlar försvarsutskottet endast de motioner som rör ovan angivna avseenden.

Elförsörjning och telekommunikationer

Försvarsutskottet delar regeringens uppfattning att elsystemet är ett av de viktigaste infrastruktursystemen som har en stor betydelse för alla andra samhällssektorer. Samhällsutvecklingen har under en lång tid karaktäriserats av ett allmänt tilltagande teknikberoende, särskilt av väl fungerande telekommunikationer och datorsystem. Enligt skrivelsen har detta beroende förstärkts under de senaste decennierna och medfört ett allt större elberoende i samhällsviktiga funktioner och verksamheter. Försvarsutskottet vill i sammanhanget framhålla att samhällets stora beroende av sårbara tekniska system inom viktiga infrastrukturområden gör att svåra störningar snabbt kan medföra allvarliga konsekvenser för samhällets funktionsförmåga.

Försvarsutskottet har vid sin senaste behandling av förmågan inom delfunktionen Elförsörjning och funktionen Telekommunikationer hösten 1998 (prop. 1998/99:1 utg.omr. 6, bet. FöU1 s. 72) konstaterat att det alltjämt från totalförsvarssynpunkt föreligger avgörande brister inom dessa områden. Utskottet såg då mot bakgrund av sina upprepade uttalanden i fråga om den vitala betydelsen av uthållighet inom bl.a. infrastrukturområdena elförsörjning och telekommunikationer med stor oro på att dessa funktioner alltjämt uppvisade avgörande brister i förmågan. Utskottet förutsatte att regeringen noga följer utvecklingen vad avser förmågan inom delfunktionen Elförsörjning och funktionen Telekommunikationer och återkommer till riksdagen med en utförlig redovisning av frågan i samband med 1999 års kontrollstation.

Med anledning av vad regeringen nu redovisar i skrivelsen om läget inom de viktiga samhällsfunktionerna elförsörjning och telekommunikationer bedömer utskottet att det alltjämt finns all anledning att med största uppmärksamhet följa utvecklingen inom dessa områden. Som utskottet ser det torde brister i förmågan inom dessa funktioner ha en negativ effekt på den fredstida beredskapen, vilket torde minska samhällets robusthet mot störningar i samhället i samband med övergången till år 2000.

Försvarsutskottet anser att om brister i förmågan inom delfunktionen Elförsörjning och funktionen Telekommunikationer alltjämt kan komma att konstateras i samband med 1999 års kontrollstation förutsätter utskottet att regeringen också redovisar de åtgärder som den avser att vidta för att avhjälpa dessa brister.

Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört anser utskottet att *motionerna T10 (m, s, v, kd, c, fp)* och *T11 (kd) yrkande 3* inte behöver bifallas av riksdagen.

IT inför år 2000

I samband med budgetbehandlingarna hösten 1997 respektive hösten 1998 (bet. 1997/98:FöU1 s. 35–38, bet. 1998/99:FöU1 s. 14–15) har utskottet

utförligt behandlat frågan om omställningen av datorsystem m.m. inför år 2000. Utskottet har kunnat konstatera att regeringen vidtagit ett antal åtgärder på området i syfte att förhindra allvarliga samhällsstörningar i samband med övergången till år 2000.

Vid utskottets senaste behandling av frågan hösten 1998 noterade utskottet att frågan om IT-säkerhet inför år 2000 noga följs upp av regeringen. Utskottet bedömde dock att sekelskiftes Anpassningen av datasystem och andra system som innehåller datorstyrd elektronik är en ytterst angelägen fråga och därför fortsatt bör prioriteras av statsmakterna och av ansvariga i samhället i övrigt. Utskottet bedömde också att en stor del av samhällets verksamhet kan komma att påverkas negativt, om brister i systemen inte hunnit åtgärdas i tid. Utskottet förutsatte att regeringen återkommer till riksdagen om regeringen befarar att säkerheten i samhällsviktiga datasystem inte kan upprätthållas vid övergången till år 2000.

Försvarsutskottet vill i sammanhanget uppmärksamma att regeringen i skrivelse (skr. 1998/99:33) Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred bl.a. tar upp frågor om elförsörjning, telekommunikationer och IT-säkerhet. Försvarsutskottet, som för närvarande bereder denna skrivelse, har således anledning att återkomma till dessa frågor ur ett totalförsvarsperspektiv. Försvarsutskottet kan dock redan nu glädjande konstatera att regeringen, i skrivelsen om beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred, anser att frågan angående IT-omställningar inför år 2000 är av högsta prioritet liksom att riksdagen hålls informerad om utvecklingen. Enligt utskottets mening är det synnerligen viktigt att prioritera och vidta åtgärder inom kritiska system och skapa erforderlig beredskap inom viktiga samhällsfunktioner. Utskottet kan sålunda räkna med att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder om allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner kan befaras i samband med övergången till år 2000.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört finner utskottet inte anledning att nu föreslå riksdagen att bifalla *motionerna T9 (m), T11 (kd) yrkande 1 och T12 (mp) yrkande 2.*

Stockholm den 21 januari 1999

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

I beslutet har deltagit: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Ola Rask (s), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd),

Anna Lilliehöök (m), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Björn Leivik (m), Berndt Sköldestig (s) och Rossana Valeria (v).

Avvikande mening

Henrik Landerholm, Olle Lindström, Anna Lilliehöök och Björn Leivik (alla m) anser:

Moderata samlingspartiet gör bedömningen att osäkerheten om riskerna och konsekvenserna av 2000-problematiken förblir alldeles för stor. Säkerhetsfrågor och beredskap för infrastruktur inom kritiska områden som elförsörjning och telekommunikationer måste ges högsta prioritet. Tidsfristen är nu mycket kort och tillgänglig IT-kompetens, framför allt vad gäller de äldre systemen, är mycket knapp. Det gäller att fokusera all tillgänglig kompetens och kraft på säkerhetsarbetet för att begränsa säkerhetsrisker, minska sårbarhet och bygga upp reservsystem.

Den uppföljning av IT-omställningen inför år 2000 som initierats av regeringen är helt otillräcklig och måste kompletteras med en kraftfull IT-kommission som ges resurser och uppdrag att svara för samordning och ledning. Regeringen bör göra en kraftfull satsning på säkerhetsarbete och säkerhetstänkande som dessutom kommer att utgöra viktig framtidsinvestering. Vi anser att motionerna T9 och T10 bör bifallas och att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts ovan.